

TURUK

2019, Yıl/Year: 7, Sayı/Issue:18, ISSN: 2147-8872

TÜRÜK Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi
TURUK International Language, Literature and Folklore Researches Journal

Geliş Tarihi / Date of Received: **26.07.2019**

Kabul Tarihi / Date of Accepted: **18.09.2019**

Sayfa / Page: **153-166**

Research Article / Araştırma Makalesi

Doi: <http://dx.doi.org/10.12992/TURUK792>

Yazar / Writer:

Dr. Öğr. Üyesi M. Halil Sağlam

Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler ve Türkçe Eğitimi Bölümü Türkçe Eğitimi
Anabilim Dalı Öğretim Üyesi
mhalil.saglam@gmail.com

AHMET HAMDİ TANPINAR'IN BURSA'DA ZAMAN ŞİİRİNDE ESTETİK YARGI

Öz

Estetik yargı, sanatçının estetik bir objeden estetik haz almasıyla ortaya çıkar. Estetik yargıda sanatçı ve obje arasında çıkarsız bir ilişki vardır. Sanatçı öncelikle estetik haz aldığı objeye yönelir. Objede kendisini bulan sanatçı onu iyi, yüce, güzel veya hoş gibi sıfatlarla tanımlar. Sanatçının estetik hazzı ve beğeni yargısı zihinsel bir süreç sonucunda gerçekleşir. Estetik yargı, bu zihinsel sürecin tamamlayıcısıdır. Tanpınar'ın "Bursa'da Zaman" şiiri, estetik hazzın estetik yargıya dönüşüm sürecini anlatan bir eserdir. Eserde, estetik hazzın kaynağı Bursa'dır. Şiirin dış yapısını planlayan ona edebî, felsefi ve estetik değer katan estetik yargıdır. Estetik yargı, bu anlamda şairin bilgi, birikim ve tecrübelerinin karşılığıdır. Şair, öncelikle Bursa'dan estetik bir haz alır. Bu hazzını beğeni yargısıyla tanımlar. Bu çalışmanın temel amacı, "Bursa'da Zaman" şiiri örneklemeyle sanat eserlerinin sanatçının zihninde ortaya çıkış sürecini açıklayarak bu konuda daha önce yapılan çalışmalara katkı sağlamaktır. Çalışmada çıkan sonuca göre Bursa'da Zaman şiiri Tanpınar'ın estetik yargısını sembolize etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Estetik yargı, Tanpınar, Bursa'da Zaman

AHMET HAMDİ TANPINAR'S IN BURSA'DA ZAMAN POETRY AESTHETIC JUDGMENT

Abstract

Aesthetic judgment arises when the artist receives aesthetic pleasure from an aesthetic object.. In aesthetic judgment there is an indifferent relationship between the artist and the object. The artist firstly deals with the object of aesthetics. The artist who finds herself in the object describes her with adjectives such as good, sublime, beautiful or pleasing. The artist's aesthetic pleasure and taste judgment occurs as a result of a mental process. The aesthetic judgment is the complement of this mental process. Knowledge, accumulation and skills are needed to make aesthetic judgment. Hamdi Tanpınar's Poem "Bursa'da Zaman" is a work describing the process of transformation of aesthetic pleasure into aesthetic judgment. The source of aesthetic pleasure in poetry is Bursa. The external structure of the poem is aesthetic judgment which adds literary, philosophical and aesthetic value to it. In this sense, the aesthetic judgment corresponds to the knowledge, accumulation and experience of the poet. The poet, receives an aesthetic pleasure from Bursa. He, describes this pleasure in a judgment of taste. The main purpose of this study is to contribute to the studies done on this subject by explaining the process of emergence of art works in the mind of the artist in Bursa with the time poem sample. As a result of the study, it was determined that the "Bursa'da Zaman" poetry was written with aesthetic pleasure, taste and aesthetic judgment process in Bursa. As a result of the study, The result of the study is that: In "Bursa'da Zaman" poem symbolizes the aesthetic judgment of Tanpınar.

Keywords: Aesthetic judgment, Tanpınar, Bursa'da Zaman.

GİRİŞ

Sanat eseri zihinsel bir faaliyetin sonucunda ortaya çıkar. Özellikle estetik sanat dallarında sanatçı, öncelikle estetik bir objeden haz alır. Bu objeyi iyi, güzel, hoş veya yüce gibi sıfatlarla tanımlayarak beğeni yargısında bulunmuş olur. Sanatçı beğeni yargısını estetik bir üslupla görünür ve bilinir kılar. Estetik yargıda bulunmuş olur. Sanat eseri bu şekilde sanatçı ve obje arasında yaşanan duygusal bir süreç sonucunda gerçekleşir. Bu duygusal sürecin daha iyi anlaşılması için estetik haz, beğeni yargısı ve estetik yargı kavramlarının değerlendirilmesi gerekmektedir. Nitekim "Bursa'da Zaman" şiiri de Tanpınar'ın estetik hazzını beğeni yargısına dönüştürdüğü estetik bir yargıdır. Sanatçı, coğrafi ve tarihî dekor itibarıyla hayran olduğu Bursa'dan haz alır, beğeni yargısıyla onu över, estetik hazzını görünebilir ve anlaşılabilir kılmak için de "Bursa'da Zaman" şiirini yazar. "Bursa'da Zaman" şiirinin estetik yargı bağlamında tahlilinden önce çalışmanın bu bölümünde estetik haz, beğeni yargısı ve estetik yargı hakkında teoriğe dayalı bilgiler verilmektedir.¹

¹ Estetik konusu hakkında detaylı bilgi için şu kaynaklara bakılabilir: Kant, I. (2006). *Yargı Yetisinin Eleştirisi*, A. Yardımlı (Çev.). İstanbul: İdea.; Sena, C. (1972). *Estetik Sanat ve Güzelliğin Felsefesi*. Ankara: Remzi.; İ. Tunalı (1972). *Estetik*, İstanbul: Remzi.;

1. Estetik Haz

Grekçe “aisthesis” veya “aisthanesthai” sözcüğünden türetilen estetik kavramı duyulur algının ve duyusallığın sağladığı bir bilim olarak düşünülür (Aslan 1996: 9). Estetik kavramını süjeye haz veren objelerin incelenmesi olarak da tanımlamak mümkündür. Estetik kavramının farklı bir anlamı da güzellik bilimidir. Estetik, güzeli, kusursuz şekilde değerlendirir ve güzeli duygusal bilginin yetkinliği olarak ele alır (Bingöl 2019: 280). Kavramı ilk defa kullanan ve estetiği bağımsız bir disiplin olarak kuran A.B. Baumgarten'dir (Arat 1996: 12). Estetik eser, süje ve obje arasında yaşanan duygusal bir ilişki sonucunda ortaya çıkar. Süje (sanatçı, özne, okur), estetik bir objeden haz aldığı bu hazzını beğeni yargısıyla tanımlar. Beğeni yargısını sanata dönüştürdüğünde ise estetik bir yargıda bulunmuş olur. Dolayısıyla süjede, estetik haz uyandıran bir obje, sanat eserinin kaynağı olur. Bu sebeple de Kant, objesiz yargıları, anlamsız metafizik yargılar olarak görmektedir (aktaran Heimsoeth, 2012: 152). Estetik objenin en önemli özelliği, öznenin ilgisini çekecek bir tasarıma sahip olmasıdır. Özne, ilgisini çeken bir objeyi ilk gördüğünde onu dıştan içe doğru kavrar ve ondan derinlemesine bir haz alır. Bu hazzı alırken de ondan bir çıkar beklemez ve onun varlık sebebini araştırmaz. Nitekim Kant felsefesine göre de estetik objelerin fayda ve çıkara yönelik bir amaçları yoktur. Lipps ise estetik hazzın kaynağını sanatçının benliğinde arar. Sanatçı objeyi içten kavradığı ve benimsediği anda estetik haz gerçekleşir. Bu bağlamda estetik haz, objektifleşmiş bir faaliyetin hazzıdır (Göknil 2012: 148). Estetik hazzı, psikolojik ve biyolojik bir determinizmin ürünü olarak da kabul etmek gerekmektedir. Estetik değeri olan bir obje, sanatçıda iyilik, güzellik, yücelik gibi romantik duygular uyandırır. Bu estetik obje, sanatçıya yücelik duygusu veren bir dağ manzarası, hat sanatlarıyla süslenmiş bir mimari yapı, ahenkli bir beste veya bir dans topluluğunun koreografisi olabilir. Sanatçı, estetik değeri olan bu tür objelerde mazisini, hayallerini ve ideallerini bulursa estetik haz duygusunu yaşar. Sanatçının bu zihinsel faaliyetinde özdeşleşim (einfühlung) de gerçekleşmiş olabilir. Özdeşleşim (einfühlung), süjenin o anki ruh hâline göre objeyle hemhal olması; iç dünyasını tabiata ait sembollerle somut âleme taşınmasıdır (Sağlam 2018: 960). Sanatçı ve obje arasında gerçekleşen bu duygusal ilişki estetik yargıya dönüşürse “eser” süreci tamamlanmış olur.

Estetik haz, duyu deneyimine dayanır. Duyu deneyiminin sağlamlığı estetik hazzı güçlü kılar. Her sanat eserinde estetik hazzın billurlaşmış biçimini bulmak mümkündür. Hazzın dıştan ve içten olmak üzere iki kaynağı vardır. Duyu organları dıştan ve içten hazlar toplayan birer alıcılardır. Özne, bu alıcılar sayesinde objeyi hisseder ve onda kendini bulur. Hisler, estetik hazzın kaynağıdır. İç hisler, bilincimizin nesnelere, dış hisler dünyanın nesnelere yönelirler. İç ve dış yönelişimiz salt his düzeyinde kalmadığı aksine, duygusal ve düşünsel bir derinliğe ulaştığı zaman estetik hazzın temelleri atılmış olur (Timuçin 2008: 145). Estetik hazzın ortaya çıkışında objenin biçimi önemlidir. Dolayısıyla hazzı uyandıran şey nesnenin konusu, maddesi değil, yalnızca biçimidir (Bozkurt, 1995: 130). Örneğin, sanatçı bir sanat eserine yönelirken ondaki amaç ve yararları düşünmez. Öncelikle onun dış görüntüsüyle ilgilenir. Estetik objede parçalar arasındaki farklılık ne kadar küçükse, o kadar kolay algılanabilir. Parçalar arasındaki orantı geometrik değil, aritmetik

Geiger, M. (1985). *Estetik Anlayış*. T. Mengüşoğlu (Çev.).İstanbul: Remzi.; Hegel, G. W. F. (1994). *Estetik Cilt 1*, T. Altuğ, H. İstanbul: Payel.

olmalıdır ve duyu nesnelere arasında ne en kolay, ne de en güç biçimde algılananı ruha hoş gelir (Jimenez 2008: 41).

İnsan kendisine iyilik, güzellik ve yücelik duygusu veren bir objeden haz alır. Fakat her insanda bu hazzını özgün ve sanatlı bir üslupla görülebilir ve anlaşılabilir hale getirme becerisi bulunmaz. Estetik hazzı estetik yargıya dönüştürme becerisi sanatçıya özgüdür. Sanatçı, estetik objeyle özdeşleşim ilişkisi kurduğu ölçüde sanatına estetik değer katar. Ayrıca sanatçının farklı sezgi ve anlatış tarzı da sanatının estetik değerini yükseltir. Estetik zevkin ifade kalıplarına dökülmesiyle birlikte sanatçıda beğeni yargısı süreci başlamış olur.

2. Beğeni Yargısı

Estetik hazzın kaynağı olan güzel, yüce ve iyinin ortak noktası beğeni yargısıdır. Beğeni yargısında duygusallık belirleyicidir, bu duygu, evrenselde ya da nesnelde anlatımını bulması gereken bir duygudur (Timuçin 2008: 75). Beğeni yargısının sübjektif koşulu, objeden alınan hazdır. Süjenin objeyi içten kavramasıyla birlikte estetik hazzın yanında beğeni yargısı da ortaya çıkar. Kanat'a göre, beğeni yargısı, kavramdan bağımsızdır ve estetik hazzın kaynağı objenin de belirleyicisidir (2001: 12). Ayrıca beğeni yargısı, öğrenmeye, kavramaya ya da anlamaya ilişkin bir yargı değildir. "O, güzel üzerine verilmiş bir yargıdır. Fakat Kant, hayal gücüne dayanan bu yargının aynı zamanda 'mantıksal bir yargı' olduğunu söyler ve belirleyici zemininin de özne olduğuna işaret eder" (Aktaran Delice 2007:6). Beğeni yargısı, sanat eserinin planlamasında ve tasarlanmasında etkili rol oynar. Bilme, kavrama ve idrak etme gibi zihinsel eylemlerle ilişkili olmayan beğeni yargısı bir şeyin güzel olduğuna karar veren yargıdır ve bu yargı öznedir (Kant 2006: 28). Beğeni yargısı koklama, görme, işitme ve dokunma gibi zihinsel sistemlerin temel bir algılama yoluyla ortaya çıkar. Sanatçı, obje, eylem veya olgu karşısında yaşadığı hazzı, güzel, iyi, faydalı, yüce gibi sıfatları kullanarak görünür hale getirir. Beğeni yargısı, yansıtıcı, öznel, özel, bireysel yargı aynı zamanda estetik, bireşimsel, a priori bir yargıdır. Bireşimseldir, çünkü gül kavramı da güzelliği anlatabilir. Dolayısıyla özneye (gül) yüklem (güzel) arasında bireşimi kuran öznenin beğeni yargısıdır. A prioridir, çünkü görgül olarak kanıtlanmaya değil, genel bir mantık varsayımına dayanmaktadır (Jimenez 2008: 96). Beğeni yargısı kişiye özgü duygusal bir yaklaşımın sonucunda ortaya çıkar ve bu yönüyle nesnenin gerçekte ne olduğu ile ilgili bir yargı değildir. Nesnelere gerçek var oluş sebepleri beğeni yargısına bağlı değildir. Estetik hazzın gelişen bu yargı, nesnenin gerçek varlığından bağımsız saf ince bir yargıdır. "Beğeni yargısının en önemli özelliği, nesne hakkında bir nitelik değil, ancak öznenin duyumsadığı haz ve acı duygusudur" (Bal 2004: 92). Estetik değeri olan bir objeye hiçbir çıkar amaçlamadan yönelen öznenin yaşadığı hoşnutluk beğeni yargısını doğurur. Öznenin beğendiği obje güzeldir, iyidir veya yücedir. Objenin güzelliği aklın kavrama gücüyle değil, hayal etme gücüyle anlaşılır. Dolayısıyla beğeni yargısı bilgiye ve anlamaya dayalı bir yargı değil, hoşnutluk duygusuna dayalı bir yargıdır. Sanatçı, seyretmekten hoşnut olduğu bir objeyi başkalarına da göstermeyi ve başkalarının da ondan haz almasını ister. Beğeni yargısı, özneye işte bu duygusunu ifade etme imkânı sağlar. Bu şekilde beğenen öznenin içsel erekselliğinden evrensel bir ses yükselmiş olur. Sanatçının beğeni yargısını estetik bir yapıya dönüştürmesiyle birlikte sanatçıda estetik yargı süreci başlamış olur.

3. Estetik Yargı

Estetik yargı, obje hakkında verilen kesin hükümlerdir. Farklı bir tanımlamayla mantıksallığa çekilemeyen ve herhangi bir kavrama dayanmayan yargılardır (Kant 2001: 10). Estetik yargılar, güzel ve hoş olanı ayırt eden zihinsel birer eylemdir ve bunların da mantıksal bir dayanakları yoktur. Estetik yargıda her özne için farklılaşan bir güzellik anlayışı ve hoşlanma duygusu vardır. Estetik yargılar, yargıyı algılayana bağlı olarak farklılık gösterir. Beğeniyle ilgili tüm sorular, karşılaştırma olanağı tanıyacak bir elemanı gerekli kılar (Townsend 2002: 44). Estetik yargı, estetik haz ve beğeni yargısı gibi tüm çıkarılardan uzaktır. Kant, estetik yargının hem evrensel hem de nesnel olduğunu savunur. Kant'ın estetik anlayışına göre, hoş olana ilişkin beğeni “duyusal beğeni”, güzel olana ilişkin beğeni ise “düşünümsel beğeni” karşılamaktadır. Duyusal beğeni, öznel yargılar iken düşünümsel beğeniler ise evrensel yargılardır. Fakat her iki yargı da eşit bir şekilde bir obje hakkında verilen estetik yargılarının sonucunda ortaya çıkmaktadır (Kant 2006: 72). Estetik yargı, sanatlı söylemlerde ve objelerde karşılık bulur. Müzisyenin estetik yargısı notalarda, şairin estetik yargısı imgelerde, heykeltıraşın estetik yargısı ise sanatlı bir heykelde karşılık bulur. Sanat eserleri, estetik yargıdan doğar. Estetik yargı, sanatçıyı başkalarından ayıran ve özgün kılan ifade yeteneğidir. Estetik bir obje, farklı türde bir estetik objenin esin kaynağı olabilmektedir. Bursa Ulu Cami bunun bir örneğidir. Osmanlı mimarisinin en seçkin örneklerinden biri olan Cami, Yıldırım Bayezid'in emri ile 1399-1400 tarihleri arasında tamamlanmıştır (Gülgen 2016: 51,52). Bu yönüyle Cami, tarihî ve estetik bir değer taşımaktadır. Tanpınar, bu tarihî objeyi dış görüntüsü itibarıyla inceler ve onunla ilgili estetik bir yargıda bulunur. “Bursa’da Zaman” şiirinde şairin esin kaynağı sadece Ulu Cami değildir. Şehir, tarihî ve coğrafi dokusuyla Tanpınar’ın düşünce dünyasında derin çağrışımlar yapar. Şair, Bursa’ya estetik bir perspektifle bakmaktadır. “*Onu, Bursa üzerinde bir şiir yazmaya sevk eden âmil, bu şehrin bir memleket parçası veya tarihî yer olmasından çok güzel oluşudur*” (Kaplan 1990: 67). Bursa’nın estetik görüntüsü Tanpınar’a huzur verir. Şiir, Bursa’yı tarihî ve coğrafi özellikleriyle seyretmekten haz alan şairin iç dünyasındaki beğeni yargısını ve estetik hazzını sembolize etmektedir. Tanpınar’ın şiirde anlattığı estetik objenin kendisi değil, obje karşısında yaşadığı ruh halidir.

4. Bursa’da Zaman Şiirinde Estetik Hazza ve Yargıya Dair Bulgular

Ahmet Hamdi Tanpınar, eserlerinde estetik bir üslup kullanır. Onun şiirlerinde kelimeler metafora dönüşerek ruhu anlatan birer sanat malzemesi halini alırlar. Estetik ve sanat tarihi hocası olan Tanpınar, kelimelere ilgili olduğu sanat dallarına göre imgesel anlam yükler. Güzel sanatlar ve felsefe onun üslubunun belirleyicisidir. Estetik yargısının niteliği güzel sanat dallarıyla yakından ilişkilidir. Çalışmanın bu bölümünde Tanpınar’ın estetik yargıya ulaştığı süreçte yaşadığı zihinsel faaliyet değerlendirilmektedir. Bulgular bölümünde elde edilen veriler “Bursa’da Zaman” şiiriyle sınırlandırılmaktadır.

4. 1. Bursa’da Zaman Şiirinde Estetik Haz

Şiirde estetik hazzın kaynağı Bursa’dır. Tanpınar, Bursa’ya estetik bir gözle bakmaktadır. O, *Beş Şehir* denemesinde Bursa’yı birkaç defa ziyaret ettiğini ve her ziyaretinde kendisini çok etkileyen bir tarihin içinde bulunduğunu söyler (Tanpınar 1960: 93). Bursa, Osmanlı İmparatorluğu’nun ilk başkenti olması itibarıyla Türk tarihi açısından sembolik bir anlam taşımaktadır. Bursa’daki tarihî mekânlar, Anadolu Türk tarihinin görkemli geçmişi

yansıtmaktadır. Hâli, maziyle birlikte yaşayarak anlatmaktan haz alan Tanpınar, Bursa'yı görüp tanımaktan farklı bir keyif almış olmalı ki *Beş Şehir* denemesinde Bursa'ya farklı bir anlam yükler. Yazarın "Bursa'da Zaman" denemesinde şu ifadeler geçmektedir:

"Şimdiye kadar gördüğüm şehirler içinde Bursa kadar muayyen bir devrin malı olan bir başkasını hatırlamıyorum. Fetihten 1453 senesine kadar geçen 130 sene, sade baştanbaşa ve iliklerine kadar bir Türk şehri olmasına yetmemiş, aynı zamanda onun manevî çehresini gelecek zaman için hiç değişmeyecek şekilde tespit etmiştir. Uğradığı değişiklikler, felâketler ve ihmaller, kaydettiği ileri ve mesut merhaleler ne olursa olsun o, hep bu ilk kuruluş çağının havasını saklar, onun arasında bizimle konuşur, onun şiirini teneffüs eder. Bu devir haddizatında bir mucize, bir kahramanlık ve ruhaniyet devri olduğu için, Bursa, Türk ruhunun en halis ölçülerine kendiliğinden sahiptir, denebilir" (Tanpınar 1960: 92).

Zamanı hâlden geçmişe doğru yaşayan Tanpınar, sadece Bursa'nın tarihî ve coğrafi mekânlarına değil, Bursa'yı tekrar bir Türk şehri olarak inşa eden atalara da hayrandır. Tanpınar, Bursa hayranlığının bir ifadesi olarak iki eser kaleme almıştır. Bunlardan birincisi "Bursa'da Zaman" başlıklı şiiri, diğeri ise aynı başlıkla *Beş Şehir* denemesindeki kaleme aldığı uzun hacimli denemesidir. Her iki eserde de Bursa,

"...bir medeniyet müzesi olarak yer alır. Yerleşim organizasyonu, ticari faaliyet, mimari yapılanma, gündelik hayatın mekân dağılımı ve bütün bunları idare eden düşünce tarzı, şehrin kurgusunu oluşturur. Tanpınar bu kurguyu oluşturan parçaları bir araya getirerek şehrin sosyo-kültürel planını hazırlar. Bu planla şehri gezer. Arka sokaklarda dolaşır, çarşıların sesini dinler, insanlarla konuşur ve sonuçta kendisini anlatan canlı bir varlık olarak şehrin portresini çizer. Bu portrede tarih, sosyoloji, sanat ve edebiyat, şehrin kimliğini yansıtmak amacıyla buluşur" (Işın 2003: 45).

"Bursa'da Zaman" denemesinde eşya ve mekânla ilgili estetik hazzını düz cümlelerle anlatan Tanpınar, bu hazzını "Bursa'da Zaman" şiirinde imgelerle anlatır. Şair, sevgilisiyle birlikte Yeşil Türbe'yi gezerken mistik ve romantik duyguları bir anda yaşar. Mehmet Kaplan bu romantik sahneyi şöyle yorumlar:

"Beraberce Yeşil Türbe'yi geziyorlar, çinilere bakarken yüzyılların ötesinden gelen Kur'an sesini duyuyorlar. Renk intibaları, ses (musiki) haline geliyor. İki unsur, geçmiş zamanla hâlihazır arasında bir bağ kurarken şair, kadının tebessümü ile 'fetih günlerinin saf neşesini' görür gibi oluyorlar. Dekor ile insan, mekân ile zaman arasındaki bu birleşme bir ebediyet vehmi doğuruyor" (1990: 70).

Tanpınar, estetik haz aldığı Bursa'yı beğeni yargısıyla tanımlar. Beğeni yargısını somutlaştırırken de felsefe, tarih ve estetik bilimlere ait bilgilerinden yararlanır.

4. 2. Beğeni Yargısı

Bursa'nın Nilüfer, Gümüşlü, Muradiye, Ulu Cami, Yeşil Türbe gibi tarihî mekânları, şehrin havası, suyu ve renkleriyle birleşerek Tanpınar'ın iç dünyasında coşku ve heyecan uyandırır. Dış mekâna ait objeler, bu ruh haliyle tasvir edilir. Şairin objeleri tasvir yeteneği, beğeni yargısından kaynaklanır. Şair, obje karşısında iyi, yüce, hoş ve güzel duygular yaşar. Şiir, beğeni yargısıyla kozmik âleminin resmedildiği bir tabloyu andırmaktadır. Kaplan, şiirin bu yönüyle de parnasyen bir karakter taşıdığını ifade etmektedir (1990: 66).

Şiir "eskiye" yapılan vurguyla başlar. "Eski"lik şiirde aynı zamanda estetik hazzın kaynağıdır. Çünkü Tanpınar'ın düşünce dünyasında "eskilik" tarihî zaferlere ve kadim Türk medeniyetine

gönderme yapmaktadır. Şiirin ana objesi olan Ulu Cami, tarihi hâle taşıyan estetik bir değerdir. Ulu Cami, avlusu, şadırvanı, çeşmeleri ve bahçesindeki çınar ağacıyla özneyi duygulandırmaktadır. Öznenin dışardan seyrettiği bu objeler güzeldir. Dolayısıyla şair, bu objeler karşısında güzellik duygusunu yaşamaktadır. Şiirin ilk mısraında geçen eski cami avlusuyla birlikte, şadırvandan akan su, Osmanlı Padişahı Orhan Bey zamanından kalma duvar ve avludaki çınar ağacı öznenin beğeni yargısıdır.

Şiirde rüya motifi geçmişe açılan bir penceredir. Şair, bir yandan geçmişin ihtişamlı günlerini yitirmenin hüznünü yaşarken bir yandan da geçmiş hâle taşıyan tarihî objelerden haz almaktadır. Şair, Bursa'yı bir bütün halinde seyre daldığında yücelik duygusu yaşar. Ovanın yeşili ve göğün mavisi ona yücelik duygusu verir. Şiirin ana objesi Ulu Cami de yücedir. Şair, objeyle arasında kurduğu özdeşleşim (einfühlung) ilişkisiyle yücelik duygusuna girer ve mazisiyle gururlanır. Onun aslında burada anlattığı Ulu Cami objesi değil, camiyle özdeşleştirdiği yücelik duygusudur.

Şiirde Osman Gazi'nin türbesinin yer aldığı Gümüşlü, II. Murat tarafından yaptırılan Muradiye külliyesi ve Orhan Gazi'nin eşi Nilüfer, öznenin zaman ve mekân algısını göstermektedir. Bursa'nın türbe, cami ve eski bahçelerini seyrederken tarihi hatırlayan özne, şanlı Osmanlı askerleriyle gururlanır. Beğeni yargısının yücelik duygusuyla ilişkili olduğu anda "*Sesi nabzım olmuş hengâmelerin/Nakleder yâdını gelen geçene*" (Tanpınar 2011: 50) der. Tanpınar'ın Bursa'da en fazla beğendiği tabiat unsurları tarihî mekânlar ve objelerdir. Denemesinde şöyle der:

"Bu şehre tarih, damgasını o kadar derin ve kuvvetle basmıştır. O her yerde kendi ritmi, kendi hususî zevkiyle vardır, her adımda önümüze çıkar. Kâh bir türbe, bir cami, bir han, bir mezar taşı, burada eski bir çınar, ötede bir çeşme olur ve geçmiş zamanı hayal ettiren manzara ve isimle, üstünde sallanan ve bütün çizgilerine bir hasret sindiren geçmiş zamanlardan kalma aydınlığıyla sizi yakalar." (Tanpınar 1960: 94).

Bursa'yı özellikle tarihî yönleriyle beğenen ve seven Tanpınar, benliğini Bursa'da bulur. "Bursa'da Zaman" denemesinde olduğu gibi "Bursa'da Zaman" şiirinde de tarihî mekânlar ve objeler, Tanpınar'ın güzellik, yücelik ve iyilik duygusunu karşılamaktadır. Bursa'nın gün batımından gün doğumuna kadar geçen sürede her şeyi güzeldir. Bu güzellik şaire huzur verir. O, iç dünyasında yaşadığı bu huzuru beğeni yargısıyla şöyle anlatır:

Bu hayâlde uyur Bursa her gece,
Her şafak onunla uyanır, güler
Gümüş aydınlıkta serviler, güller
Serin hülyasıyla çeşmelerinin (Tanpınar 2011: 50).

Şiirde beğeni yargısını karşılayan bir başka kavram da mucizedir. Şair, Bursa'yla ilgili beğeni yargısını "*başındayım sanki bir mucizenin*" mısraıyla somutlaştırmış olur. Özne, sevgilisiyle birlikte ziyaret ettiği Yeşil Türbe'nin çinilerini ve Türbe'de okunan Kuran'ı da çok beğenir. Öznenin beğeni yargısı, Türbe'deki çinilere sinmiş Kuran sesinde ve fetih günlerinin neşesini hatırlatan sevgilisinin tebessümünde ifadesini bulur. Dış mekânı kuşatan ışık ve renk özneyi de içten kuşatarak ona heyecan ve coşku verir. O, bu ruh hali içinde Bursa'daki ölümü bile sever. Şiirin bu bölümünde güzellik ve hoşluk duygusu ilahi bir uyku olan ölümden ve içinde suların aktığı beyaz bir bahçede karşılık bulmaktadır.

4.3. Estetik Yargı

“Bursa’da Zaman” şiiri Ahmet Hamdi Tanpınar’ın estetik yargısıdır. Bursa’yı estetik bir gözle seyreden şair, kozmik dünyada, benliğine uygun hayaller arar ve bulur (Tanpınar 1960: 67). Şiir, bu yönüyle şairin Bursa karşısında yaşadığı estetik hazın karşılığıdır. Okay, Tanpınar’ın bu şiirinde bütün bir tarih sevgisiyle vatan, mimari, musiki, din gibi bize ait olan değerlerin aşk ve estetik duygularıyla çok güzel bir sentezini yaptığını söylemektedir (1990: 215). Ahmet Hamdi Tanpınar’ın estetik yargısının niteliğini tarih, psikoloji, felsefe, estetik ve edebiyat belirler. Farklı disiplinlere ait bilgileri, üslubunda kullanır ki bu üslup onun estetik yargısıdır.

4.3.1. Şiirde Dış Yapı

Şiirde öncelikle dış yapıdan kaynaklanan estetik bir yargı söz konusudur. Şiirin dize yapısı, kafiye örgüsü, ritmik yönü dış yapı yani şiirin şekliyle ilişkilidir. “Bursa’da Zaman” şiiri, Tanpınar’ın şekle verdiği önemi açıkça göstermektedir. Şiirin dize yapısı, şiirdeki ses tekrarları şiirin ritmik unsurlarıdır. Ritim, heceler belli sayıda öbekleşmeleriyle, vurgulu ve vurgusuz uzun ya da kısa heceler düzenli dizilişleriyle sağlanır (Aksan 1995: 2).

Tanpınar, “şiiri tanımlarken ritim, ahenk gibi unsurları şiir için bir vasıta olarak algıladığını belirtir. Şiirde derin duygularımızın, heyecanlarımızın ifadesi vardır. Saf şiir anlayışını benimseyen diğer şairler gibi Tanpınar da şiirde lisanın bambaşka bir hüviyet kazanması gerektiğini söyler. Ama her şeyin ötesinde şiirde asıl olması gereken şey, insanda 'bedii alaka' denilen estetik zevki uyandırmasıdır” (Yılmaz ve Yılmaz 2010: 117).

Üslup ustası Tanpınar, şiirinde kelimelerin anlam özelliklerinden olduğu kadar ritmik özelliklerinden de yararlanır. Nitekim estetik bir şiir, kelimelerin farklı anlam özellikleriyle birlikte ritmik özellikleriyle de ortaya çıkar. Şiirdeki vezin ve kafiye estetik yargının sonucudur. Yazar, bu yargısını şöyle anlatır:

"Bir veznin etrafında başlayan o ilk mısra, onun içimizde kımıldanışı, o veznin, yani sesin birden size ait bir 'rytme' oluşu, onu benimseyerek emrine girmeniz. Kafiyelerin tuttuğu ışıktaki, onların uyandırdığı dikkatle adım adım yürüyüşünüz... Birden dilin içine düşersiniz. Her kelimeyi ayrı ayrı bulmak, ayırmak, bir biri ile kaynaştırmak lâzımdır. Yavaş yavaş kıtalar veya büyük ritim cümleleri başlar... Bu başlama, bu yürüyüş, bu bitişte şiirin sırrı teşekkül eder" (Tanpınar 1996: 316).

“Bursa’da Zaman” şiirinde kelimeler ritimli ve ahenklidir. Şiirin müzikalitesi kelimelerin özenle seçilip ahenkli kullanılmasından kaynaklanır. Şiirde kelimelerin büyük bir kısmı isim türüdür. Şiirde hareketli fiiller çok azdır. Geçmiş, gelecek ve an itibarıyla zamanın durgunluğu isimlerden kaynaklanan durgunlukla örtüşmektedir. Şiirin dikkat çeken bir başka özelliği kafiyelerin isim türü sözcüklerden seçilmesidir. Şiirdeki 13 kafiye, takısız isim tamlamasıdır. İsim tamlamalarının oluşturduğu kafiyeler, kelimelere estetik değer katacak kadar kısadır (Kaplan 1990: 73). Şiir, devrik ve isim cümleleri üzerine kurgulanmıştır. Tanpınar’ın şiirinde kelimeleri büyük bir özenle seçtiği ve onları yerli yerinde kullanmak için çaba sarf ettiği açıktır. Kelimeler onun tüm şiirlerinde birer mücevher taşı gibi kıymetlidir. Bu kıymet onların sözlük anlamlarından çok çağrışım güçlerinden kaynaklanır. Şiirde sözcükler, fonetik ve morfolojik özellikleriyle bazen bir boya parçası, bazen bir mermer taşı bazen bir nota ve bazen de bunların bütünü olmaktadır. “Bursa’da Zaman” şiirinin en belirgin özelliklerinden biri de cümlelerin baştan sona isim ve sıfat tamlamaları üzerine kurgulanmış olmasıdır. Örneklerde görüleceği üzere şiirde çok sayıda mısra, birer tamlama öbeğidir: “*Bursa'da bir eski cami avlusu/Orhan zamanından kalma bir duvar/Onunla*

bir yaşta ihtiyar çınar/Bir rüyadan arta kalmanın hüznü/Yüzlerce çeşmenin serinliği/Ovanın yeşili göğün mavisi/mimarilerin en ilahisi/Yaşıyor sihri geçmiş zamanın...” (Tanpınar 2011: 50).

Mısralardaki sözcük grupları birbirleriyle oldukları kadar şiirin bütünüyle de irtibatlıdır. Şiir “*Bursa’da bir eski cami avlusu*” mısraıyla başlamakta “*Beyaz bahçesinde su seslerinin*” mısraıyla sona ermektedir. “Bursa” göstergesi, şiirdeki sözcük gruplarını baştan sona kadar kendisine bağlayan ana göstergedir. Şiirde üzerinde özenle çalışılmış bir dış yapı dikkat çekmektedir. Şairin dış yapı üzerindeki bu özenli çalışması estetik yargısının ürünüdür.

4.3.2. Şiirde İç Yapı

Şiirin asıl kaynağı şairin iç dünyasıdır. Dış dünyaya ait objeler sadece şairin iç dünyasını harekete geçirir. Şair, iç dünyasını görünür kılmak için sözcüklerden yararlanır. Sözcükler, reel anlamlarının dışında şairin iç dünyasını görünür kıldıkça estetik değer taşırlar. Şiirde sözcüklerin iç yapısı imgelerle ilişkilidir. İmge, kısa ve öz bir tanımla duyuya edinilen deneyimin sözcükler aracılığıyla dışa yansıtılmasıdır (Perrine 1956: 40). “Bursa’da Zaman” şiirinde her imge şairin zihnindeki bir resimdir. Şiirin estetik yönünü güçlü kılan en önemli unsur imgelerdir ki bu imgeleri oluşturan ayrıntılar, duyar yoluyla seçilmektedir. “Bursa’da Zaman” şiiri, her şeyden önce objenin betimlendiği bir şiir değildir. Şiir, baştan sonra şairin zihin dünyasındaki çağrışımları anlatmaktadır. Tanpınar’ın bütün bu mesleki bilgi, birikim ve tecrübesi üslubuna yansımıştır. “Bursa’da Zaman” şiiri küçük hacimli bir eser olmakla birlikte onun entelektüel yönünü göstermektedir.

Ahmet Hamdi Tanpınar, şiire bir cami avlusunu tasvir ederek başlar. Cami avlusundaki Orhan zamanından kalma eski çınar, dört bir yana sakin bir günü elemektedir. Öznenin haz aldığı avlu, Orhan Bey zamanından kalma cami duvarı ve avludaki çınar ağacı öznenin içlerine sığındığı, onlarla özdeşleşim ilişkisi kurduğu objelerdir.

Tanpınar’ın zihin dünyasında “mazi” ihtişamlı bir rüyadır. Şair, rüya atmosferinde yaşadığı hazzı kelime kalıplarına dökerek estetik bir yargıda bulunmaktadır. Yeşil ova ve mavi gökyüzü arasında Ulu Cami şaire yücelik duygusu verir. Şair, bu yücelik duygusunu imgelere dönüştürerek anlatır.

Bir rüyadan arta kalmanın hüznü
İçinde gülüyor bana derinden.
Yüzlerce çeşmenin serinliğinden
Ovanın yeşili göğün mavisi
Ve mimarilerin en ilahisi (Tanpınar 2011: 50).

Bursa’da tarihî her objenin ayrı bir estetik değeri vardır. Geçmiş ve gelecek Bursa’da bir anda yaşanmaktadır. Ânın getirdiği huzur, şiirde söz kalıplarına dökülür. Şair, taşlarda gülen rüyadan söz etmekle aslında iç dünyasında mutlu olan yanını anlatmaktadır. Nitekim “Bursa’da Zaman” şiirinde tabiata ait objelerden çok şairin bu objeler karşısında yaşadığı ruh hali anlatılır. Şiir, bu anlamda şairin estetik yargısıdır. Şiirde Gümüşlü, Muradiye ve Yeşil Türbe gibi kutsal mekân adları geçmektedir. Kutsal mekânlar, insanların inanç ve özleyişlerinin madde diline tercümesidir. Bu mekânlar karşısında yaşanan ruh halinin edebî bir dille anlatılması estetik yargıyla ilgilidir. Tanpınar bu mekânlarda iç huzurunu ve bu mekânların zihnindeki çağrışımlarını estetik bir dille anlatır.

...

Gümüüüüü bir fecrin zafer aynası,
Muradiye, sabrın acı meyvası,
Ömrünün timsali beyaz Nilüfer,
Türbeler, camiler, eski bahçeler,
Şanlı hikâyesi binlerce erin
Sesi nabzım olmuş hengâmelerin
Nakleder yâdını gelen geçene (Tanpınar 2011: 50).

Şiirde estetiğe önem veren Tanpınar, Bursa ile ilgili müşahedelerini anlatırken yer yer söz sanatlarını kullanır; kelimelerin fonetik ve sentaks özelliklerinden yararlanır. Şiirde estetik yargının ifade kalıbına döküldüğü en etkili dizeler billur, bir avize metaforunda geçmektedir. Şair, Bursa’da zamanı su sesi ve kanat şakırtılarıyla süslenmiş billur bir avizeye benzetir.

Bu hayâlde uyur Bursa her gece,
Her şafak onunla uyanır, güler
Gümüüüü aydınlıkta serviler, güller
Serin hülyasıyla çeşmelerinin.
Başındayım sanki bir mucizenin,
Su sesi ve kanat şakırtılarından
Billûr bir âvize Bursa’da zaman (Tanpınar 2011: 50).

“Bursa’da Zaman” şiirinde romantik duygulardan kaynaklanan estetik haz da vardır. Özne, sevgilisiyle birlikte gezdiği Yeşil Türbe’de romantik duygular yaşamaktadır. Türbe’nin mistik atmosferi, Türbe’deki tarihî zaferleri hatırlatan objeler, sevgilinin tebessümüyle birlikte özneye haz vermektedir. Şair, şiirin son bölümünde hazzını şöyle anlatır.

Yeşil türbesini gezdik dün akşam,
Duyduk bir musikî gibi zamandan
Çinilere sinmiş Kur’an sesini.
Fetih günlerinin saf neşesini
Aydınlanmış buldum tebessümünle.
İsterdim bu eski yerde seninle
Başbaşa uyumak son uykumuzu,
Bu hayâl içinde... Ve ufkumuzu
Çepçevre kaplasın bu ziya, bu renk,
Havayı dolduran uhrevî âhenk...
Bir ilâh uykusu olur elbette
Ölüm bu tılsımlı ebediyette,
Belki de rüyâsı bu cetlerin,
Beyaz bahçesinde su seslerinin (Tanpınar 2011: 50).

Zaman ve rüya kavramlarının da “Bursa’da Zaman” şiirinde estetik bir karşılığı vardır. Şair, her iki metafizik kavramdan aldığı hazzı, estetik yargıya dönüştürür. Tanpınar, Bursa’da zamanı geçmiş, gelecek ve an itibarıyla birlikte yaşar. O, zamanda bir parçalanmışlığı ve bir bölünmüşlüğü kabul etmez (Çetin 2012:190). “Bir zafer müjdesi burda her isim/Sanki tek bir anda gün, saat, mevsim” dizeleri şairin zamanla ilgili estetik yargısını ifade eder. Kaplan’ın ifadesiyle “Bursa’da Zaman” şiirinde Ahmet Hamdi Tanpınar’ın asıl ilgilendiği şey, Bursa’nın dış görüntüsünden çok onun diğer eserlerinde de önemli bir yer tutan “zaman” düşüncesidir (1990: 67). Tanpınar’ın zaman algısında Bergson felsefesinin etkisi vardır. Bergson’a göre, hiçbir hayal, zamanın sezgisinin yerini tutmaz. Zamanın sezgisi, tamamen şuura ait olduğu için, sezginin sübjektif şartıdır. Böyle bir

sezgide sanatkârın kendi iç hayatının akışındaki ritim, sanat eserinde karşılaştığımız sürükleyici unsuru, müzikal melodiyi meydana getirmektedir (Topçu 2006: 115). “Bursa’da Zaman” şiirinde sanatkârın içinde yaşadığı an, maziye ve geleceğe hâkimdir. Şair bu hâkimiyetini estetik yargıyla sağlamaktadır. Tanpınar, rüya âlemini de zaman mefhumu taşımadığı için önemser. Saniyeler bu gölgeler âleminde ebediyet kadar uzundur (Tanpınar 1977: 31). Onun şiirde anlattıkları uyanık halde gördüğü rüyalarıdır. Zira o, “Şiir ve Rüya” makalesinde manzara karşısındaki ruh halini uyanık halde gördüğü bir rüyaya benzetir (1977: 33). Şiirde rüya kavramı, alışılmamış bağdaştırma ilişkisiyle iki defa kullanılmaktadır. “*Bir rüyadan arta kalmanın hüznü*” dizelerinde şair, mazinin yitirilmiş bütün değerlerine karşı üzülmemektedir. “*Hâlâ bu taşlarda gülen rüyanın*” dizelerinde ise varlığa sahip olmanın neşesini yaşamaktadır. Şiirde öznenin sürekli hüznün ve sevinci bir arada yaşadığı bir ruh hali vardır. Şiir bu yönüyle hayatın kendisidir.

Şiirde ismi geçen mekânlar, tarihî bir obje olmaktan çıkarak, öznenin iç dünyasını anlatan imgesel bir değer taşırlar. Mekândan hareket ederek geçmişini an’a eklemeyen şair, kelimelerin imgesel değerlerini musiki değeri üzerine temellendirir. “Gümüşlü”, “fecd”, ve “ayna” kelimelerini aynı dizelerde kullanması bu yaklaşımın göstergesidir. Gümüş ile ayna arasındaki ilişki sadece gümüşün ayna yapımında kullanılması değildir. Gümüşlü, Osman Gazi’nin Bursa’da ebedi uykusuna yattığı kümbettir. Bu tarihi mekân aynı zamanda eski bir Bizans manastırındır. Bu bakımdan burada tarihin katmanlı yapısına açık bir gönderme vardır. Aynı zamanda ayna ile kurulan ilgide parlaklık unsuru ön plana çıkar. Yapının gümüş gibi parlak olması, güneş gibi parlayacak olan imparatorluğun da müjdecisidir ki tüm bu beyazlık, parlaklık algısı bizi billur avizeye de hazırlar. Fecd, güneşin doğmaya başladığı zaman, tan vaktidir. Gökyüzünün mavimtrak, gümüşümsü olduğu andır (Dalar 2018: 189). “Bursa’da Zaman” şiirinde kelimelerin hep bu şekilde zaman, mekân, benlik, ortak kimlik, tarih ve estetik değer bağlamında yorumlanacak yönleri vardır. Şiirde kelimeler, sembolik birer anlamı taşır. “Camiler, türbeler, çiniler, taşlar, güvercinler, avlu, ova, gök, çınar, duvar, su, avize” gibi sözcüklerin her biri kendi reel anlamlarının dışında şairin estetik sezgilerini sembolleştirirler. Estetik sezgi, objenin içten kavranması, içselleştirilmesidir. Bu sezgide sanatkârı eşyanın içine sokan sempati, içgüdüden ibarettir. “*Dış dünyanın olduğu gibi sezilişi olan estetik sezgi, dış dünyaya bizi bağlayan, onunla aramızdaki bütün menfaat bağlarının koparılması demektir*” (Topçu 2006: 112-113). “Bursa’da Zaman” şiirinde de Tanpınar, obje karşısındaki sezgilerini anlatır. Onun Bursa’yla çıkara dayalı bir ilişkisi yoktur. Bursa onun estetik yargıda bulunulabileceği bir sanat malzemesidir.

Sonuç

Sanat eserinin sanatçının iç dünyasını görünür, anlaşılır ve bilinir kılan yönü vardır. Sanat eseri bir anlamda sanatçının iç dünyasının somutlaşmış halidir. Estetik eser, sanatçının iç dünyasında yaşadığı zihinsel bir süreç sonucunda gerçekleşir. Sanatçı, öncelikle estetik bir obje, eylem ve olgudan haz alır. Bu haz her insanda gerçekleşebilecek doğal bir süreçtir. Fakat sanatçı estetik hazzını estetik bir yargıya dönüştürme becerisine sahiptir. Sanat eserlerinin ortaya çıkış sürecinde estetik haz, temel ilham kaynağıdır. Estetik haza ilham olan objenin konusu ve maddesi değil, sadece şeklidir.

Sanatçı, estetik haz veren obje, eylem ve olgulara çıkarsız yönelir. Zihin, ihtiraslı bir hamle yaparak haz aldığı varlığı içten kavrar onunla özdeşleşir. Bu zihinsel süreç sonucunda sanatçının varlığı, sempatik birleşmeyle benlik haline gelir. Böylelikle de sanatçı, benliğini varlık üzerinde hâkim kılar. Benliğin bir an için varlığın karakterine sığması aslında sanatçının varlıkta kendisini bulmasıdır. Varlıkta kendini bulan sanatçı aslında onula özdeşleyim (einfühlung) ilişkisi kurar. Varlıkla sempatik ilişki kuran sanatçı, eserinde varlıktan ziyade kendini anlatmakta, görünmeyen yanını görünür kılmaktadır.

Estetik varlıkla özdeşleyim ilişkisi kurma sürecinden sonra sanatçıda beğeni yargısı başlar. Sanatçı, varlığı sadece ondan haz aldığı için beğenir ki bu beğenisini de iyi, yüce, güzel veya hoş gibi sıfatlarla niteler. Estetik hazzın ve beğeni yargısının çıkar ilişkisinden sıyrılarak estetik bir dille aktarımı sanatçılara mahsustur. Burada dilden kastedilen sadece kelimeler değil, içi dışa yansıtan notalar, renkler, taşlar veya mermer gibi göstergelerdir. Sanatçının beğeni yargısını sanat eseri haline getirmesi estetik yargıyla mümkün olmaktadır. Estetik yargı, sanatçının maharetini gösterir. Mona Lisa, Paplo Picasso'nun; Faust, Johnn Wolfgang Goethe'nin; Romeo Juliet, William Shakespeare'inin; Saraydan Kız Kaçırma, Wolfgang Amadeus Mozart'ın, Selimiye Camisi, Mimar Sinan'ın; Hüsn ü Aşk mesnevisi, Şeyh Galip'in estetik yargısının birer ürünüdür. Bu tip sanat eserlerinin ortaya çıkış süreci değerlendirildiğinde sanatçıda estetik hazzın nasıl estetik yargıya dönüştüğü daha iyi anlaşılacaktır. Araştırma kapsamında incelenen "Bursa'da Zaman" şiiri de Tanpınar'ın estetik yargısını karşılamaktadır. Şiirde isimden içeriğe gönderme bulunmaktadır. Bursa, özne için estetik hazzın kaynağıdır. Kadim şehir, tarihî, coğrafi ve kültürel zenginlikleriyle şairi kendisine hayran bırakmıştır. Tanpınar, *Beş Şehir* denemesinde Bursa'ya olan hayranlığını ayrıntılarıyla anlatır. Bursa onun için müstesna özelliklere sahip bir şehirdir. Bu anlamda şiirin ilham kaynağı Bursa'dır. Tanpınar, şiirinde Bursa hayranlığını estetik yargıya dönüştürerek anlatır. Şiirin ölçüsü, kafiye örgüsü, ritmik özellikleri, kelimelerin anlam derinliği ve söz sanatları da Tanpınar'ın estetik yargısını somutlaştırmaktadır. Şiir, bir anlamda Tanpınar'ın edebiyat, tarih, felsefe ve estetik sanat dallarına olan vukûfiyetini göstermektedir. Bursa'dan haz alan şair, bu hazzını estetik yargıya dönüştürerek anlatır. Felsefe, estetik ve tarih alanlarındaki bilgi ve birikiminden yararlanan şair, estetik bir yargıda bulunmuş olur. "Bursa'da Zaman" şiiri, estetik hazzın estetik yargıya dönüşüm sürecini somutlaştıran güzel bir örnektir. Türk edebiyatında bu nitelikte çok sayıda sanat eseri bulunmaktadır. Bu eserlerin estetik yargı bağlamında analiz edilmesi sanatçıların psikanalitik çözümlenmelerine katkı sağlayacaktır.

Kaynaklar

- Aksan, Doęan (1995). *Şiir Dili ve Türk Şiir Dili*, Ankara: Engin.
- Alp, Oğuz Demir (2002). *Ahmet Hamdi Tanpınar Şiirler*. Ankara: Yapı Kredi.
- Arat, Necla (1996). *Estetik ve Estetik Deęerler*, İstanbul: Telos.
- Aslan, Ahmet (1996). *Felsefeye Giriş*. Ankara: Vadi.
- Bal, Metin (2004). "Yargı Yetisi'nin Eleştirisi'nin Kant'ın Felsefesindeki Yeri", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Araştırma Dergisi*, 19:83-103.
- Balcı, Yusuf Baytekin (2016). *Kuramsal Estetik*. Ankara: Pegem.
- Bingöl, Ulaş (2019). *Eleştiri Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Akademik Kitaplar.

- Bozkurt, Nejat (1995). *Sanat ve Estetik Kuramı*. İstanbul: Sarmal.
- Çetin, Nurullah (2012). *Şiir Çözümlemeleri*. İstanbul: Kesit.
- Dalar, Tuba (2018). “Ahmet Hamdi Tanpınar’ın Bursa’da Zaman Şiirinde Zaman ve Mekân Algısı.” *Akademik İncelemeler Dergisi*, 13/2: 183-200.
- Delice, Didem Yıldırım (2007). “Estetik Bir Yargı Olarak Güzel.” *Ankara üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi*, Ankara, 18, 2004: 1-24.
- Geiger, Moritz (1985). *Estetik Anlayış*. (Çev. T. Mengüşoğlu). İstanbul: Remzi.
- Göknül, Nazan (2012). “Estetik Haz: Psikolojik ve Fenomenolojik Estetik Hakkında Bir Araştırma.” *İstanbul Üniversitesi Felsefe Arkivi Dergisi* 1/1:142-103.
- Gülgen, Hicabi (2016). “Bursa Ulu Cami Müezzin Mahfili ve Tezyinatı”, *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 25: 51-71.
- Hegel, Georg Wilhem F. (1994). *Estetik Cilt 1*, (Çev. T. Altuğ, Hakkı Hünler), Payel, İstanbul.
- Işın, Ekrem (2003). *A'dan Z'ye Ahmet Hamdi Tanpınar*. İstanbul: YKY, Kitap-Iık Dergisi.
- Jimenez, Marc (2008). *Estetik Nedir?* (Çev. Aytekin Karaçoban). İstanbul: Doruk.
- Kaplan, Mehmet (1990). *Cumhuriyet Dönemi Türk Şiiri*. Ankara: Yapı Kredi.
- Kaplan, Mehmet (1982). *Tanpınar'ın Şiir Dünyası*. İstanbul: Dergâh.
- Karataş, Turan (2011). *Edebiyat Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Sütun.
- Kant, Immanuel (2001). *The Critique of Judgement, Continental Aesthetics*, (Ed. Richard Kearney, David Rasmussen), Oxford: Blackwell.
- Kant, Immanuel (2006). *Yargı Yetisinin Eleştirisi*. (Çev. Aziz Yardımlı). İdea.
- Heimsoeth, Heinz (2012). *Kant'ın Felsefesi*. (Çev. Takiyettin Mengüşoğlu). Ankara: Doğubatu.
- Perrine, Laurence (1956). *Sound and Sense. And Introduction to poetry*, Burlingame, harcourt, Brace and Inc. New York.
- Sağlam, M. Halil (2018). “Necip Fazıl Kısakürek’in Şiirlerinde Einfühlung (Özdeşleyim) İlişkisi Kurduğu Tabiat Unsurları”, *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 7/2, 956-989.
- Sena, Cemil (1972). *Estetik Sanat ve Güzelliğin Felsefesi*. Ankara: Remzi.
- Tanpınar, Ahmet Hamdi (2011). *Bütün Şiirleri*. Haz. İnci Enginün, İstanbul: Dergâh.
- Tanpınar, Ahmet Hamdi (1960). *Beş Şehir*. İstanbul: Dergâh.
- Tanpınar, Ahmet Hamdi (1977). *Edebiyat Üzerine Makaleler*. (Hazırlayan Zeynep Kerman). İstanbul: Dergâh.
- Tanpınar, Ahmet Hamdi (1996). *Yaşadığım Gibi*. (Hazırlayan Birol Emil). İstanbul: Dergâh.
- Timuçin, Afşar (2008). *Estetik*. İstanbul: Bulut.
- Topçu, Nurettin (2006). *Bergson*. İstanbul: Dergâh.
- Townsend, Dabney (2002). *Estetiğe Giriş*. (Çev. Sabri Büyükdüvenci). Ankara: İmge.
- Okay, Orhan (1990). “Ölümünün Yirmi Beşinci Yılında Ahmet Hamdi Tanpınar: Hayatın Batısından, Şiirin Doğusuna”, *Sanat ve Edebiyat Yazıları*. İstanbul: Dergâh.

Yılmaz, Mehmet ve Sevinç Yılmaz (2010). “Şiirin Bencillięi: Modern Türk Şiirinde Saf Şiir Anlayışı Üzerine Bir İnceleme” *Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları*. 4:107-126.